

EEDER

Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Mart 2023, Cilt 7, Sayı 1

Atıf/Citation: Tunç, G. (2023). "Bir Eldir Güçlü Şiir": Etkilenme Endişesi Kavramı ve Behçet Necatigil'in Poetikası". *Edebi Eleştiri Dergisi*. 7(1), s. 167-174.

Gökhan TUNÇ *

"Bir Eldir Güçlü Şiir": Etkilenme Endişesi Kavramı ve Behçet Necatigil'in Poetikası**

"Strong Poetry is a Hand": Notion of the Anxiety of Influence and the Poetics of Behçet Necatigil

ÖZ

Behçet Necatigil, dinamik bir poetik bilinç geliştirerek şiirini süreç içerisinde farklılaştırmayı, özgün kılmayı başarmış ve modern Türk şiirinin temel taşlarından biri olma vasfını kazanmıştır. 1955'e kadar şiirde anlatıyı ve gündelik dili baskın kullanan şair, daha sonra olay anlatımını en aza indirip şiir dilini ön plana çıkarmıştır. Ayrıca "Bugünün şiiri mümkün olduğu kadar eskiye atıflarla ilerlemelidir." savını ileri süren Necatigil, geleneksel edebiyata eklemlemeyi poetik bir duruş şeklinde benimseyen birçok şair için başvuru kaynağı olmuştur. Bahse konu şairin gelenek ve şair arasında kurduğu karşılıklı etkileşime ve uyuma dayalı bir ilişki varsayımı çoğunlukla, modern İngiliz şiirinin kurucu isimlerinden biri olarak kabul edilen T. S. Eliot'un düşünceleriyle birlikte anılandırılmıştır. Ancak Necatigil'in bilhassa *Bile/Yazdı* kitabına yakından bakıldığında onun halef (genç şair) ile selef (usta şair) mücadelesi konusundaki görüşlerini Harold Bloom'un etkilenme endişesi kavramıyla yorumlamanın mümkün olduğu görülecektir. İfade edilen çerçevede bu makalede Necatigil'in *Bile/Yazdı* kitabındaki poetik görüşleri etkilenme endişesi kavramı merkezinde yorumlanmıştır. Şairin anılan kitabındaki usta (selef) ile genç şair (halef) arasındaki rekabete, haset duygusuna ve varlık mücadelesine dair düşünceler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Behçet Necatigil, modern Türk şiiri, şair, etkilenme endişesi, gelenek.

ABSTRACT

Behçet Necatigil, who achieved to differentiate and make his poetry typical and original within the process by developing a dynamic poetic conscience, has qualified to be one of the cornerstones of the Turkish poetry. The poet, who used narrative and ordinary language predominantly in his poems till 1955, minimised the narration of events and emphasised the language of poetry afterwards. Moreover, Necatigil, who asserts that "Today's poetry should proceed with references to the past as much as possible", has become a reference source for many poets who accept articulation with traditional literature as a poetic stance. Necatigil's assumption as a relationship based on mutual interaction and harmony between tradition and the poet has often been interpreted in conjunction with the ideas of T. S. Eliot, who is accepted as one of the founding figures of modern English poetry. However, a closer look at Necatigil's book *Bile/Yazdı* in particular, it will be seen that interpreting his views on the struggle between successor (young poet) and predecessor (master poet) with Harold Bloom's concept of anxiety of influence is possible. In this article, Necatigil's poetic views expressed in his book *Bile/Yazdı* will be interpreted in the center of the concept of anxiety of influence. The thoughts mentioned on the struggle between the master (predecessor) and the young poet (successor), rivalry, envy and the struggle for existence in the aforementioned book of the poet will be discussed.

Keywords: Behçet Necatigil, modern Turkish poetry, poet, anxiety of influence, tradition.

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, gokhantunc@anadolu.edu.tr ORCID: 0000-0002-9450-8045.

** [Araştırma Makalesi], Geliş Tarihi: 31.01.2023 Kabul Tarihi: 13.03.2023 Yayın Tarihi: 25.03.2023 DOI: 10.31465/eeder.1245378

Giriş

Şiirinde sürekli olarak yeniliği ve özgünlüğü arayan Behçet Necatigil'in ürünleri, kendi düşüncelerinden de yola çıkılarak iki dönemde değerlendirilmektedir. Buna göre 1955'e kadarki ilk döneminde şiirinde anlatı baskındır ve şiiri gündelik dile yaslanır. İkinci döneminde ise o, anlatıyı ikinci plana itmiş ve gündelik dili deforme etmiştir. Bununla birlikte şairin özellikle ikinci döneminde Doğu ve Batı edebiyatına yoğunluklu bir şekilde atıflar yaptığı gözlemlenir. Öyle ki şairin söz konusu tavrı çağdaşı ve ardından gelen şairleri fazlasıyla etkilemiş, poetik olarak gelenekten yararlanan, ona eklenen şairlerin sayısında artışa yol açmıştır. Bu bağlamda Necatigil'in sık sık alıntılanan "Bugünün şiiri mümkün olduğu kadar eskiye atıflarla ilerlemelidir." (2006: 99) sözü, modern Türk şairleri için poetik bilinçlerini açığa çıkaran bir önerme olmuştur. Necatigil'in geleneksel edebiyatla bahsedilen ilişkisi, çoğunlukla T. S. Eliot'ın düşünceleri merkezinde yorumlanmıştır. İfade edilen çerçevede Necatigil için eski ve yeni şairler arasında uyuma dayalı bir etkileşimin varlığından söz edilmiş ve onun bakış açısında gelenek organik bir yapı şeklinde alınılanmıştır. Ancak bu yazıda Necatigil'in *Bile/Yazdı* adlı kitabında ortaya koyduğu düşünceler Harold Bloom'un etkilenme endişesi kavramıyla ele alınacak ve anılan kitapta satır aralarında geçen usta (selef) ile genç şair (halef) arasındaki rekabete, haset duygusuna ve varlık mücadelesine odaklanılacaktır.

1. Gelenek, Şair ve Etkilenme Endişesi

Modern İngiliz şiirinin kurucu isimlerinden T. S. Eliot, usta ve çırak şairler arasındaki etkileşim konusunda temel başvuru kaynaklarından biri olan "Gelenek ve Şair" adlı yazısında geleneğin ölü ya da bitmiş olmadığını dile getirir. Tam tersine gelenek hâlde de vardır, devam eder. Zira herhangi bir şair, yaşadığı zamanın şuuruna ancak gelenek sayesinde ulaşabilir. Aynı zamanda gelenek bir şairin başarılı olup olamadığının da belirleyicisidir. Bir başka ifadeyle şairlerin ürünlerinin başarısı daha önce yazılmış ürünlerle birlikte değerlendirilince fark edilebilir. Öte yandan T. S. Eliot, sözü edilen yazısında bilhassa uyum kavramını ön plana çıkarır. Eliot, eskiler ve yeniler arasında düzene bağlı bir organik bütünlüğün varlığını dile getirir. Ona göre hâlihazırda ideal bir düzene sahip olan geleneksel metinler, kendilerine katılan eserle birlikte değişikliğe uğrar. Yeni eserlerin eskilere eklenmesi çift kutuplu bir oluşuma sebebiyet verir. Buna göre "hâl"e geçmiş yön verirken geçmiş de "çağın şuuru" ile yönlendirilir:

"İşte bu bütün ve ideal düzen, yeni bir eserin kendilerine katılmasıyla değişikliğe uğrar. Yeni eserin yaratılmasından önce eksiksiz bir bütün oluşturan eski eserler, kendilerine yeninin katılmasıyla, aralarındaki ilişki ve bütüne nazaran nisbet ve değerleri bakımından değişirler. İşte buna, eski ile yeni arasındaki uyum diyoruz. Bu düzen fikrini, yani eski ve yeni eserlerin oluşturduğu 'organik bütün' fikrini kabul eden herkesin, 'hal'e 'geçmiş'in yön verdiğini, fakat 'geçmiş'in de çağın şuuruyla yönlendirildiğini kabul etmesi akla uygundur." (1990: 3-4)

Alıntıda da görüldüğü gibi T. S. Eliot, eskiler ve yeniler arasında ahenge dayalı mutlak bir uyumun varlığı düşüncesini benimser. Eliot'a göre gelenek, geçmiş ve şimdiki içinde barındıran organik bir sistemdir. Onda uyumsuzluk, çatışma, kargaşa, kaos, ayrışıklık değil uyum, düzen ve bütünlük fikri egemendir. Bu şekilde T. S. Eliot, gelenek ve şair çifti arasında karşılıklı bir etkileşim ve ideal bir düzen varsayar. Ona göre gelenekten ayrılarak değil, ona eklenilerek özgünlük kazanılır. Bu noktada şu soru gündeme gelebilir: Peki, eski ve yeniler arasındaki ilişki her zaman böylesi bir uyum çerçevesinde mi ilerler? Harold Bloom, 1973 yılında yayımladığı *The Anxiety of Influence: A Theory of Poetry* (Etkilenme Endişesi: Bir Şiir Teorisi) adlı kitabında T. S. Eliot'tan çok farklı bir perspektifle gelenek ve şair arasındaki ilişkiyi yorumlar. Her şeyden önce Bloom'un düşüncelerinin, Orhan Koçak'ın *Bahisleri Yükseltmek: Turgut Uyar Şiirinde Kendini Yaratma Deneyimi* adlı kitabında söylediği gibi, eski ve yeni şairler arasındaki sağ kalma mücadelesine odaklanmasının şiirsel "sosyal Darwinizm" niteliğinde olduğu savlanabilir (2018: 19). Nitekim Bloom'un kitabında güçlü ve zayıf şairleri ayırmak için kullandığı sel metaforu burada hatırlanabilir. Ona göre etkilenme endişesi, bir sel gibidir ve bir şair güçlü değilse bu selin karşısında duramaz, yok olup gider. Sel kadar yıkıcı bir kuvvete sahip olan etkilenme endişesinin

karşısında ise yalnızca güçlü şairler durabilirler. Bloom’un eski ve yeni şairler arasındaki ilişkiyi yıkıcılık etkisi dolayımında sel metaforuyla açıklaması, gerçekten de etkilenme endişesiyle şiirsel sosyal Darwinizm arasında koşutluk kurmaya imkân tanır.

Bloom, usta çırak, halef selef ilişkisine endişe kavramını eklemesiyle gelenek ve şair arasındaki etkileşime bambaşka bir boyut katar. Bir başka ifadeyle Bloom bizlere usta şairden (onun ifadesiyle şiirsel baba) etkilenme ve kopmanın zannedildiği kadar kolay ve doğal olmadığını ortaya koyar. Bahsedilen durumu ise bilhassa Freud’un aile alegorisi üzerinden temellendirir. O, bu bağlamda öncelikle Freud’a atıf yaparak bir çocuğun ebeveynlerine borçlu olduğuna yönelik düşüncesinin kendi kendinin babası olma isteğine nasıl evrildiğini somutlar (2008: 97). Bloom böylelikle aile romansında genç şairin görevinin kendi babasını doğurmak olduğuna yönelik keskin bir sav öne sürer. Söz konusu düşünceyi ileri sürerken temel dayanaklarından biri Kierkegaard’ın “Çalışmak isteyen kendi babasını doğurur” (Bloom, 2008: 65) sözüdür. Ona göre genç şair, başlangıçta varlığını borçlu olduğu selefine şiirsel otoritesine sahip olmak ister ve onunla varoluşsal bir mücadele içine girer. Öyle ki onun için bu mücadeleyi anlamlandırmada başvurulacak kavramlardan biri hadım edilme korkusudur (Bloom, 2008: 109). Hatta Bloom’a göre “sağlık”, şiir yazma süreci için istenen bir durum değildir; çünkü durağanlığa işaret eder. Diğer taraftan iyi şiir yazmanın şartı “sapkınlık”tır. Ancak o, kasıtlı yanlış okumayı ortadan kaldırdığı için şizofreniyi de kötü şiir olarak nitelendirir (2008: 125). Bloom, usta şairle kurulan iletişim sürecini en iyi adlandıran kavramın zorlanma nevrozu olduğu düşüncesindedir (2008: 99). Yazarın, genç şairin (*ephebe*) bahsedilen olumsuz psikolojisini açıklamakta yararlandığı bir diğer filozof Nietzsche’dir. Nietzsche’nin “İnsanın bu dünyaya sonradan geldiği inancı her hâlükârda zararlı ve aşağılayıcıdır.” (Bloom, 2008: 90) sözü Bloom’un kuramını oluşturmasında hareket noktalarından biri olmuştur. Bloom’a göre genç şairde gecikmişlik duygusu vardır, çünkü usta şair ondan önce gelip onun yapmak istediklerini yapmıştır. Ayrıca Bloom, Nietzsche’nin eylem adamıyla genç şair arasında unutmama ve gerisindekilere karşı adaletsizlik özellikleri açısından bir paralellik kurar. Nietzsche’nin eylem adamı bir şey yapabilmek için pek çok şeyi unutmama özelliğine sahiptir. Bununla birlikte “aynı zamanda bilgisizdir: bir şey yapabilmek için pek çok şeyi unutmaz, kendi gerisindekilere karşı adaletsizdir ve yalnızca tek bir yasa tanır – o da var olacak olanın yasasıdır” (Bloom, 2008: 90). Genç şair de var olabilmek için kendisinden öncekileri, ustaları ve onların yazdıklarını unutmak zorundadır. Bu yolda adaletsiz olmayı da göze alır. Yine Nietzsche’de olumlu bir işleve sahip olan unutmak eylemi, genç şair için temel değerdedir. Bu önermelerden yola çıkan Bloom’a göre genç şairin selef şairinin kölesi olmaktan kurtulmasının tek yolu bilinçli “yanlış okuma”dır. Yazar, ifade edilen çerçevede “Eğer *ephebe* aşırı belirlenimden kaçmak istiyorsa, en çok değer verdiği şiirleri doğru algılamaktan vazgeçmelidir.” (2008: 103) savını ileri sürer. Yanlış okuma, adaletsizlik, unutmama, genç şairin şiir yolculuğunda başarılı olmasının çözüm yollarındandır. Nitekim Bloom genç şairlerin ölümüne de olsa selefleriyle kapıştığını vurgular. Öte yandan az yetenekli şairler ise idealize ederler (2008: 47). Bloom’un, *Batı Kanonu* adlı kitabında güçsüz genç şairin usta şairle etkilenme endişesi dolayımında girdiği mücadelede sakat kalacağına yönelik sözleri (2014: 19), etkilenme endişesinin zorlu ve çatışmalı bir mücadeleyi içerdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Aslına bakılırsa Bloom’un özellikle sadakatsizlik temelinde kavramını inşa etmesinin nedenlerinden biri şiiri rüyadan bile çok id alanına ait görmesidir. Çünkü “[r]üya çalışması bile bir mesaj ya da tercümedir ve dolayısıyla bir tür iletişimdir, fakat şiir kasıtlı olarak çarpıtılmış, altüst edilmiş bir iletişimdir” (2008: 103). “Bloom’a göre selef, üstbene (bizi komuta eden Öteki’ne) aittir, şiirse rüya gibi gerileyici ve arkaik olduğundan id’in parçasıdır” (Tunç, 2018: 42). Şiirin id’le ilişkisine dair iddia, halef ve selef arasındaki amansız mücadele ve sadakatsizlikle de koşutluk hâlinindedir. Ancak Bloom, ona özellikle genç şairin yanlış okumasını gerektirendirmek için başvurur.

Buraya kadar gösterilmeye çalışıldığı gibi Eliot; uyumu, birlikteliği, organik yapıyı esas almasına karşılık Bloom, aykırılığı, karşı çıkmayı, farklılığı öne çıkarır. Eliot’ta gelenek ile şair arasında

karşılıklı etkileşim esasken Bloom'da genç şair baskındır. Eliot, şiiri "üstben"le, Bloom "id"le yorumlama çabasıdadır. Bütün bunların yanı sıra Bloom'un görüşlerinde abartı bulanların bile selef şairlerin ve geleneğin şairde bıraktığı endişeden bahsetmek durumunda kalacakları ileri sürülebilir. Bu anlamda en karakteristik örneklerden biri Orhan Koçak'ın da işaret ettiği gibi (2018: 20) Fuzuli'ye aittir.

Ali Nihat Tarlan, *Fuzûlî Divanı Şerhi* adlı kitabının ön sözünde Fuzuli'nin Farsça Divanı'nın mukaddimesine, onu günümüz Türkçesine aktararak yer verir. Bahsi geçen mukaddimede yazının konusunu doğrudan ilgilendiren şu sözler dikkat çekicidir:

"Gazel üslubunda müphem mazmunlar, muğlâk lâfızlar kimseye bir heyecan vermez. Gazelin kendine mahsus bir dili ve muayyen bir kelime âlemi vardır. Tesadüfen benden evvel gelen şâirlerin hepsi yüksek anlayışlı, engin düşünceli insanlarmış. Gazel üslûbuna yarayan her güzel ibareyi, ince mazmunu öyle kullanmışlar ki ortada bir şey bırakmamışlar. Bir insan onların bütün yazdıklarını bilmeli ki çalışıp vücuda getirdiği eserlerde kendinden evvel söylenen ma'nâlar bulunmasın. Öyle zamanlar olmuştur ki gece sabahlara kadar uyanıklık zehrini tatmış ve bağrım kanaya kanaya bir mazmunu bulup yazmışım. Sabah olunca diğer şâirlerle tevarüde düştüğümü görüp yazdıklarımı çizmişimdir. Öyle zamanlar olmuştur ki gündüz akşama kadar düşünce deryasına dalıp şiir elması ile kimse tarafından söylenmemiş bir inci delmişim; bunu görenler '*bu mazmun anlaşılıyor, bu lâfız erbabı arasında kullanılmaz ve hoş görülmez*' der demez o mazmun gözümden düşmüş hattâ kalemi elime alıp onu kağıda geçirmek bile istememişimdir.

Ne tuhaf haldir bu, söylenmiş bir şey evvelce söylenmiştir, diye; söylenmemiş bir söz de evvelce söylenmemiştir, diye; yazılmıyor.

'Şiir':

Geçip giden eski dostlar ibare ve ma'nâları öyle yağma etmişler ki artık şiir fezası bizim için çok darlaşmıştır. Ah, bu bizden önce gelmek yok mu?" (2005: 10)

Fuzuli, uzun alıntıda görüldüğü gibi, geleneğin baskın olduğu bir dönemde, şairin özgün bir şiir kaleme alma sürecindeki zorlukları, paradoksları açığa vurur. Burada özellikle altı çizilmesi gereken nokta, Bloom'un Nietzsche'den yola çıkarak vurguladığı gecikmişlik duygusudur. Fuzuli'ye göre kendisinden "evvel gelen şâirler" yapmak istediklerini zaten yapmışlar ve "ortada bir şey bırakmamışlar"dır. Böylelikle şair, gecikmiş olmanın trajedisini çok başarılı bir şekilde somutlar. Ayrıca Fuzuli, şairin seleflerden etkilenme endişesini ve bunu aşma çabasını da ortaya koyar. Fuzuli örneği üzerinden gösterilmeye çalışıldığı gibi etkilenme endişesi kavramı geleneksel şiirin içinde de gözlemlenebilecek bir olgudur. Hâl böyleyken bu kertede Behçet Necatigil'in poetikasında etkilenme endişesinin ne şekilde görüldüğü sorunsalı tartışılmaya geçilebilir.

2. Behçet Necatigil'in Poetikasında Halef-Selef İlişkisi

Behçet Necatigil'in şiiriyle ilgili hemfikir olunan noktalardan biri, onun poetikasında geleneksel edebiyattan yararlanılması gerektiğine ilişkin düşünceleridir. Bu yolda Necatigil'in Doğu ve Batı şiirine, kültürüne atıfları bilhassa metinlerarasılık boyutunda araştırılmış ve hâlen araştırılmaktadır. Necatigil'in geniş entelektüel birikimi, farklı kültürlerden ve edebiyatlardan yararlanması, modern Türk şiirinde büyük bir etkiye yol açar. Özellikle Necatigil'in "Bugünün şiiri mümkün olduğu kadar eskiye atıflarla ilerlemelidir." (2006: 99) sözü sık sık alıntılanır. Ayrıca bu sözün paradoksal değeri gelenek ve şair ilişkisini irdeleyen birçok araştırmacı için başvuru kaynaklarından biri olur. Diğer taraftan bahse konu olan sözde, şairlerin ilerlemek için geçmişe atıfta bulunmaları gerektiğine dair bir koşul da bulunmaktadır. Böylelikle şair, geleneksel edebiyata sadece saygı duymakla kalmaz, aynı zamanda onu istifade edilecek estetik bir unsur şeklinde görür. Geçmiş dönüştürür, çağa uyarlar ve bu şekilde şiirini ilerletir. Hakikaten de Necatigil gelenekten yararlanmanın önemine özel bir vurgu yapmanın yanı sıra zengin bir hazineye ulaşacakları gerekçesiyle gençlere Osmanlı Türkçesi öğrenmeyi salık verir (2012: 87). Bu bağlamda Necatigil'in T. S. Eliot'ın da bakışını anımsatacak şekilde, geleneğe uyum temelli organik bir bütün olarak yaklaştığı görülür. Nitekim Rahim Tarım'ın, Eliot'la Necatigil'in

geleneğe “aşağı yukarı” aynı baktığını dile getirmesi anlamlı ve önemlidir (2004: 120). Bununla birlikte *Bile/Yazdı* kitabı merkezinde şairin eski ve yeni şairler arasındaki mücadeleye, rekabete, çatışmaya değinip değinmediğine özellikle etkilenme endişesi kavramı penceresinden bakılabilir. Bu şekilde “Necatigil için gelenek ile şair arasında sadece huzurlu ve uyumlu bir ilişki mi vardır?” sorusuna cevap bulunabilir.

Necatigil, *Bile/Yazdı*’nın “Şiir Tanım ve Gözlemleri” adlı bölümünde, “Sen şair, ben şair haset bir haset gibi aramızda yaklaşmamız olanaksız, bu sevdadan vazgeç!” (2012: 34) diyerek iki şair arasındaki ilişkide haset kavramını ön plana çıkarır. Necatigil’in psikanalitik çalışmalarda kıskançlıktan daha güçlü bir duygu olarak yer alan haset duygusu etrafında şairlerin birbirlerine bakışını yorumlaması, onların rekabet ve mücadele tavırlarını da açığa çıkaran bir işleve sahiptir. Zira etkilenme endişesinde de başat duygulardan biri, bir şairin diğer şairin şiirsel otoritesine karşı beslediği haset ve onunla giriştiği rekabettir. Bir başka ifadeyle şair, diğerinin sahip olduğu şiirsel iktidarı, gücü, yeteneği vb. ister ve ona hasetle yaklaşır. Böylelikle Necatigil’in, iki şairin arasındaki ilişkiye sadece uyum, sadakat ve mutlak bağlılık açısından yaklaşmadığı söylenebilir. Öte yandan Necatigil’in aynı bölümdeki şu sözleri de etkilenme endişesi kavramı bağlamında dikkat çekicidir:

“Bazan bir şair, tek şiirle, bir başka şairin yüzlerce şiirini yok eder.” (2012: 29)

Alıntıda poetik ifadede ortaya konan bir şairin şiirinin bir başka şairin yüzlerce şiirini yok etmesi düşüncesi, daha önce etkilenme endişesinde var olduğu ileri sürülen şiirsel “sosyal Darwinizm”le koşuttur. Nitekim Terry Eagleton, Bloom’un şiir kuramında çizdiği dünyada her şeyin merkezinin güç, mücadele ve irade kuvveti olduğuna yönelik ifadeleriyle söz konusu şiirsel sosyal Darwinist anlayışa dolaylı da olsa işaret eder (2014: 192). Güçlü ve zayıf şairler/şiirler arasındaki hayatta kalma mücadelesine, güçsüz şair/şiirin güçlüyle giriştiği yaşam mücadelesinde yok olup gittiğine dair Necatigil’in alegorik ifadeleri tam da bahsedilen şiirsel “sosyal Darwinizm”e gönderimde bulunur. Sözü edilen çerçevede her yeni yapının geleneğin bünyesinde yaşamını sürdürdüğü organik bir yapıdan çok bu noktada bir çatışma ortamının varlığı gündeme gelir. Böylesi bir ortamda şairlerin niyeti, yok olmayacak güçlü şiirleri kaleme almaktır. Peki şairler, bu tarz güçlü şiirleri nasıl yazabilirler? Bu konuda Necatigil şunları söyler:

“Şair, kendi tarlasına da su isteyen kişidir. Bu istek çekişmelere, çatışmalara yol açar. Sonra bu su, bazan faydalı ürünler verir, bazan baldıran otları. Ne olursa olsun şiir, bir tarlayı koruma çabasıdır.” (2012: 30)

Necatigil alıntılanan sözlerinde, birçok şiirinde olduğu gibi, alegorik bir anlatıma başvurur. Şairin tarlasına başka tarlalardan su istemesi, başka şairlerden etkilenmesine gönderimde bulunmaktadır. Söz konusu çerçevede su, yani etki, şairin ürününü canlandıracak, ona hayat verecek bir özelliktedir. Ancak istenen suyun olumlu etkide bulunmasının tek yolu, etkilenmeyi endişe ile aşıp şairin kendi olabilmesidir. Etkilenme endişesi aşılamazsa su baldıran otları verecektir. Öte yandan şair etkilenme endişesini aşabilirse faydalı ürünler, yani şiirler verebilecektir. Şairin erk olması, şiirsel otoritesini kazanması, etkiyi endişe ile birlikte aşabilmesine bağlıdır. Bu bağlamda “Ne olursa olsun şiir, bir tarlayı koruma çabasıdır.” savı çok önemlidir. Çünkü etkilenme endişesi kavramının kuramsal çerçevesini ortaya koyarken bahsedildiği gibi, genç şair eğer ki selefleriyle ölümüne mücadele edip tarla sahibi olamaz ve onu koruyamazsa taklit bir şair olmaktan kurtulamayacaktır. Söz konusu alegoriyi şu şekilde gösterebiliriz:

Tarla	←→	Şiir
Su	←→	Etki
Faydalı Ürün	←→	Etkilenme Endişesinin Aşılması

Ortaya konan alegorik yapıda dikkat çekici olan nokta, Necatigil'in seçtiği su metaforunun Bloom'un sel metaforuyla yakınlığıdır. Hatırlanacağı gibi sel metaforu güçlü ve zayıf şairleri ayıran bir işleve sahipti. Güçlü şairler etkilenme endişesine gönderimde bulunan selin karşısında başarıyla durup şiirsel erklerini kanıtladılar. Zayıf şairler ise selle mücadele edemeyip yok olup giderler. Necatigil'de ise suyun baldıran otları vermesi, güçsüz şairlerin etkilenme endişesi ile baş edememesini ifade eder. Suyun faydalı ürün vermesi ise güçlü şairin etkilenme endişesini aşabilmesini anlatır. Bu durum etkilenme endişesinin Bloom'un tespitiyle bir imkân olmasıyla örtüşür. Necatigil'in çekişmeler ve çatışmalarla somutladığı ortam da genç şairin var oluş mücadelesini açılar.

Necatigil, “Şiir Tanım ve Gözlemleri” bölümünde tartışma konusu kavramla doğrudan ilişkili olan etkileme arzusu konusunda dikkat çekici görüşler ileri sürer. “Necatigil'e göre şiirin etkilememek özelliği içinde kötü şiir olma ihtimali de bulunmaktadır. Ancak etkileme özelliğinin içinde kötü şiir olma ihtimalini anmaz. Söz konusu durum, aslında bir şairin kendisinden sonraki şairleri etkileme arzusunu, onları 'o doğrultuda' yazma konusunda yönlendirme isteklerini bir açıdan açıklar niteliktedir. Bir başka ifadeyle iyi şairin özelliklerinden birinin başka şairleri etkileme olması neredeyse ortak bir kabule dönmüştür” (Tunç, 2018: 53). Necatigil'in ifade edilen çerçevede yorumlanabilecek poetik sözleri şöyledir:

“İyi şiirin ölçüsü ya etkilemek, yani başkalarına o doğrultuda şiirler yazdırmak, ya da kimseyi etkilememek, ki ikincisinde kötü şiir olmak tehlikesi de vardır.” (2012: 31)

Necatigil'in alıntılanan sözlerindeki “başkalarına o doğrultuda şiirler yazdırmak” ifadesiyle etkileme arzusu kavramı gündeme gelir. Etkileme arzusu bizleri etki meselesine, genç şairin değil usta şairin gözünden bakmaya çağırır. İfade edilen kavram, şiirsel baba konumunda olan selef/usta şairin bir otorite figürü olarak kendisinden sonra gelen şairi/şairleri baskılamasına, kastre etmesine ve onu/onları kendi poetik yarasını kabul etmesini sağlama uğraşına gönderimde bulunur. Bu şekilde etkileme arzusunun, genç şairin etkilenme endişesini aşıp erkini kanıtlanmasını, şiirsel özerkliğini ilan edip özgün bir şair olmasını güçleştiren bir etken olduğu söylenmelidir (Tunç, 2018: 53). Bahsedilen çerçevede kolektif bilinç dışında babanın oğula karşı otoritesini korumak için onu kastre etme çabasını ihtiva eden “Rüstem ile Sührap hikâyesi” ve “Kronos miti” etkileme arzusu kavramının görünüm noktalarıdır (Tunç, 2018: 54-56). Etkileme arzusuyla selef, halefin üzerinde sınırlayıcı bir tesirde bulunur, onun poetikasını kabul etmesini ve o doğrultuda şiirler yazmasını sağlamaya çalışır. Böylelikle selef şiirsel otoritesinin sürekliliğini sağlayabilecek ve iyi bir poetikaya, şiire sahip olduğunu kanıtlayabilecektir.

Necatigil, öte yandan usta şairlerin şiirlerinden yararlanma, onlara atıf yapma konusunda bilek güreşi metaforundan yararlanır. Böylelikle eski ve yeni şair arasındaki ilişkiyi güç ve rekabet temelli alımlar:

“Bir eldir güçlü şiir, el verse kıvracağımızı sanırsız:
İnce, çelimsiz görünür, oynar bizimle ve çok
sürmez elimiz yapışır masaya.” (2012: 32)

Yukarıdaki alıntı pekâlâ okurun anlamlandırılması çetin bir şiir karşısındaki konumunu ifade eden alegorik bir anlatım şeklinde de yorumlanabilir. Ancak Necatigil'in bir önceki şiirle ilgili savında şiir yazımını konu edinmesi, söz konusu ifadenin de aynı bağlamda okunması gerektiğini düşündürür. Bu bağlamda tartışma konusu sözlerin, güçlü şiirden yararlanmaya çalışan bir şairin işinin ne kadar zor olduğunu somutlamaya yönelik olduğu ileri sürülebilir. Şair, usta işi ya da kendisinden önce yazılmış bir şiirden yararlanıp kendi şiirini oluşturduğunu düşündüğü sırada

eski şiirin gücü nedeniyle başarılı olamadığını fark eder. Çünkü kaynak şiir varlığını yeni şiirde de devam ettirir. Böylelikle Necatigil’in gelenek ve şair arasındaki ilişki konusunda mutlak bir uyum ve bütünlük yerine rekabet ve gücü ön plana çıkardığı savlanabilir. Nitekim bir önceki düşüncesi de şu şekildedir:

“Bir şiir yazılırken, daha önce yazılmış, aşağı yukarı aynı havada, aynı temada bir başkası, hayranlık ya da hasetle hatırlanıyorsa, bu yenisinde de iş vardır (bazan da yok).” (2012: 32)

Alıntılanan sözlerde görüldüğü gibi şiir yazan şairin kafasında diğer şiirler vardır. Bir başka ifadeyle şair, şiirini kaleme alırken diğer metinlerin hayaletiyle de hesaplaşma gereği duyar. Önceki şiirler bu bağlamda varlıklarını daima hissettirirler. Ancak yeni şiirin yazılma sürecinde eski şiir hayranlık ya da hasetle hatırlanıyorsa Necatigil için iki ihtimal vardır: ya yazılan şiir iyidir ya da kötü... Peki şiirin iyi veya kötü oluşunu belirleyen nedir? Bu soruya Bloom aracılığıyla cevap verebiliriz:

“Güçlü ölümler geri dönerler, ama bizim renklerimizle ve bizim seslerimizle konuşarak, en azından kısmen, en azından belli anlarda, kendilerinin değil bizim kalıcılığımıza delalet eden anlarda geri dönerler. Eğer tamamen kendi kuvvetleriyle geri dönerlerse, o zaman zafer onlarındır.” (2008: 167)

Bloom’un belirlemesini şiire uyarlıysak güçlü eski şiirler yeni şiirin sesiyle, rengiyle geri dönerse bu durum yeni şiirin iyi niteliğine delalet eder. Ancak şiir yazılma sürecinde eski şiirler kendi kuvvetleriyle dönerlerse yeni şiirin kötü olduğu ortaya çıkar. Bu bağlamda eski şiir, yeni şiiri alt etmiş olur. Nitekim Necatigil’in *Bile/Yazdı*’da ortaya koyduğu söz konusu düşünce, Bloom’dan alıntılandığı boyutta, daha önceki şiirler ve şairlerle hesaplaşmayı içerir.

Sonuç

Behçet Necatigil; şiirleri, çevirileri, radyo oyunları, denemeleri ve sözlük yazarlığının yanı sıra poetik düşünceleriyle de modern Türk edebiyatında önemli bir etki bırakmıştır. Necatigil’in bilhassa “Bugünün şiiri mümkün olduğu kadar eskiye atıflarla ilerlemelidir.” savının hem modern Türk şairleri hem de araştırmacıları üzerinde bir tesir alanına sahip olduğu iddia edilebilir. Örneğin birçok şair, Necatigil’in şiirin geleneğe atıfla ilerleyebileceğine yönelik paradoksal savı üzerinden kendisinden önce yazılan şiirle metinlerarası bir ilişki içine girer. Aynı şekilde araştırmacılar genellikle Necatigil’in geleneksel edebiyatla kurduğu ilişkide uyumu ve düzeni esas alırlar. Bu çerçevede Necatigil’in geleneğe dair düşünceleriyle T. S. Eliot’ın “Gelenek ve Şair” yazısında ileri sürdüğü görüşler arasında paralellik kurarlar.

Bu makalede ise Necatigil’in *Bile/Yazdı* adlı kitabındaki poetik görüşleri Harold Bloom’un etkilenme endişesi kavramı çerçevesinde tartışılmıştır. İfade edilen bağlamda Necatigil’in bu kitapta, gelenek ve şair arasındaki ilişki konusunda mutlak bir uyum ve bütünlük yerine rekabet ve gücü de vurguladığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Benzer şekilde Necatigil’in poetik görüşlerinde gözlemlenen usta (selef) ile genç şair (halef) arasındaki rekabete, haset duygusuna ve varlık mücadelesine makalede yer verilmiştir. Bu yolda özellikle Necatigil’in bahsi geçen eserindeki bazen bir şairin tek şiirle başka şairin yüzlerce şiirini yok ettiğine ve bir şiir oluşturulurken daha önce aynı temada yazılmış bir başkasının hasetle hatırlanacağına dair düşünceleri yorumlanmıştır. Ayrıca güçlü şiirle ilişkiyi bilek güreşi kavramsal metaforuyla anlamlandırması, şiiri bir tarlayı koruma çabası olarak değerlendirmesi tartışılmıştır.

Kaynakça

- Bloom, H. (2008). *Etkilenme Endişesi: Bir Şiir Teorisi*, çev. Aydar, F. B., İstanbul: Metis Yayınları.
- Bloom, H. (2014). *Batı Kanonu: Çağların Ekolleri ve Kitapları*, çev. Pala Mull, Ç., İstanbul: İthaki Yayınları.

- Eagleton, T. (2014). *Edebiyat Kuramı: Giriş*, ev. Birkan, T., İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eliot, T. S. (1990). *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, ev. Kantarcıoğlu, S., Ankara: Kùltür Bakanlığı Yayınları.
- Koçak, O. (2018). *Bahisleri Yükseltmek: Turgut Uyar Şiirinde Kendini Yaratma Deneyimi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Necatigil, B. (2006). *Düzyazular II: Konuřmalar, Konferanslar*, haz. Tanyeri, A.-Yavuz, H., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2012). *Bile/Yazdı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tarım, R. (2004). *Kùltür, Dil, Kimlik: Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Tarlan, A. N. (2005). *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Ankara: Akçađ Yayınları.
- Tunç, G. (2018). *Rüzgâra Karşı Duran Şair: Etkilenme Endişesi Kavramı ve Yahya Kemal'in Türk Şiirine Etkisi*, İstanbul: Ötüken Neřriyat.